

**LIBERAREA PROVIZORIE, MODALITATE DE GARANTARE A
LIBERTĂȚII PERSOANEI ÎN PROCESUL PENAL**

ANCUȚA ELENA BĂLAN

În legislația internațională din ultimii 50-60 ani, în prim plan s-a instalat necesitatea apărării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În România, în special după 1989, legile s-au modificat, încercându-se corelarea dispozițiilor române cu exigențele internaționale (declarația Universală a Drepturilor Omului – adoptată de ONU în 1948, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice – 19 decembrie 1966), cu cele europene (Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale – Roma, 4 noiembrie 1950 – introdusă în dreptul intern prin art. 11 și 20 Constituție și legea de ratificare 30/1994) și cu cele comunitare, având în vedere perspectiva aderării.

Codul de procedură penală a urmat linia tendințelor internaționale de modificare a ierarhiei principiilor.

În cod au apărut o serie de modificări, menite, în esență, să sporească garanțiile persoanelor acuzate de săvârșirea unor fapte prevăzute de legea penală și să asigure o mai bună administrare a procesului penal.

Unul dintre principiile fundamentale ale desfășurării procesului penal este garantarea libertății persoanei (art. 5).

Legiuitorul a încercat să găsească cea mai bună formă de realizare a dreptului la libertate. O soluție nu este ușor de dat, întrucât trebuie făcută o corelare între un interes individual și un interes general, interesul general fiind, în acest caz, acela de a lua toate măsurile necesare pentru a fi sancționată săvârșirea unei infracțiuni, ori acest lucru presupune o intervenție energică din partea statului. Din acest punct de vedere, se justifică măsura arestării preventive¹.

Totuși, întrucât orice persoană este prezumată nevinovată până la stabilirea vinovăției sale printr-o hotărâre penală definitivă (52 Cpp), se instituie liberarea provizorie ca modalitate prin care se garantează libertatea persoanei în procesul penal.

Astfel s-a prevăzut expres în Cpp, în art. 5, care garantează libertatea persoanei, faptul că, în tot cursul procesului penal, învinuitul sau inculpatul

¹ I. Poenaru, *Problemele legislației penale*, Ed. Lumina Lex, București, 1999, p. 95-96.

arestat preventiv poate cere punerea în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune. De asemenea. Constituția revizuită prevede expres. în art. 23 alin. 10 același lucru². Iar art. 136 Cpp, modificat prin Legea 281/2003, prevede că scopul măsurilor preventive poate fi realizat și prin liberarea provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune.

Fundamentul pur ideologic al unor asemenea prevederi legale pornește de la premisa că e necesară o creștere a gradului de încredere a statului în cetățean, cetățean care acceptă voluntar să lase procesul penal să își urmează cursul, astfel încât nu mai este necesară aplicarea unei măsuri preventive, care să asigure buna desfășurare a procesului ori să împiedice sustragerea învinutului inculpat.

Problema practică ce se pune este cum se garantează în mod concret libertatea individului prin liberarea provizorie, în condițiile în care statul, manifestând "încredere" în atitudinea individului de "acceptare" a procesului penal, nu poate, totuși, renunța la a controla consecvența individului în această conduită.

Dificultatea de a armoniza cele 2 interese e relevantă și de frecvențele modificări ale articolelor din Cpp care reglementează liberarea provizorie.

Analizând evoluția acestor modificări observăm că tendința legiuitorului e de a menține un control cât mai mare asupra făptuitorului, renunțându-se greu la anumite prerogative.

Totuși, modificări, în cele prin L 281/2003, reprezintă un progres în sensul garantării libertății individului. Temeiul îl reprezintă, pe lângă necesitatea de a perfecționa Statul de Drept³, și pe care și-au asumat-o autoritățile de a realiza concordanța între prevederile Cpp române și standardele internaționale în general, europene în special.

Astfel, în prezent maximul special al infracțiunilor intenționate pentru care se poate acorda liberarea provizorie este de 12 ani, nu de 7 ani cum era anterior, deci se lărgeste sfera persoanelor care pot solicita liberarea provizorie.

O altă modificare se referă la modul de analiză a datelor referitoare la inculpat care să ducă la concluzia că e nu posibilă în cauză liberarea provizorie.

Anterior, aceste date trebuiau să, "justifice temerea" organelor juridice ca inculpatul va săvârși o nouă infracțiune, ori că va încerca să zădărnicească aflarea adevărului. În prezent, din aceste date trebuie să "rezulte necesitatea" de a-1 împiedica să săvârșescă asemenea fapte.

² M. Constantinescu, I. Muraru, A. Iorgovan, *Revizuirea Constituției României. Explicații și comentarii*, Ed. Rosetti, București, 2003, p. 18.

³ J. Pradel, *Droit penal compare*, Edition Dalloz, Paris, 2002, p.570.

Deci s-a urmărit o reducere a elementului subiectiv în analiza datelor respective. Diminuându-se arbitrariul uman, se consideră mai bine garantată libertatea individului. E același raționament a dus la modificarea art. 63, alin. 2 Cpp, în sensul că aprecierea probelor nu se mai face conform convingerii organului judiciar, care se conduce după propria-i conștiință ci se realizează pe criterii obiective, în urma examinării tuturor probelor.

O altă modificare menită să sporească garanția libertății persoanei constă în faptul că liberarea provizorie se dispune acum doar de instanța de judecată. Anterior, putea fi dispusă și de procuror,

Această modificare a intervenit pentru a pune în acord legislația noastră cu documentele europene, pe fondul unor decizii ale Curții Europene a Drepturilor Omului.

Astfel în soluționarea cauzei *Pantea c. România* s-a pus problema dacă noțiunea de „magistrat”, în sensul la care se referă Convenția Europeană a Drepturilor Omului, de persoana care să prezinte garanții de independență atât față de executiv, cât și față de părți, include în sfera sa și noțiunea de „procuror”, în sensul pe care această noțiune îl are în propria noastră legislație.

În cazul sus-amintit Curtea a considerat că nu s-a respectat art.5, paragraf 3, din Convenție, conform căruia orice persoană arestată sau deținută trebuie să fie imediat adusă în fața unui judecător sau a altui magistrat abilitat prin lege să exercite funcția de judecată⁴. Aceasta, cu toate că reclamantul fusese prezentat în fața unui procuror.

Curtea a considerat că acest procuror nu putea oferi suficiente garanții de independență, întrucât putea îndeplini, într-o fază procedurală ulterioară, atribuția de acuzare, chiar dacă aceasta nu s-ar fi exercitat în concret. De altfel, în sistemul nostru, procurorii își exercită atribuțiile sub autoritatea ministrului justiției care, prin modalități specifice, își exercită controlul asupra tuturor procurorilor⁵.

CBDO a dat aceeași soluție în cauze în care au fost implicate alte state – *Schiesser c. Elveția*, *Assenov și alții c. Bulgaria*, *Nedbala c. Polonia*, *Aquilina c. Malta*, în sensul că a considerat că o persoană aflată sub controlul puterii executive nu poate oferi garanții de imparțialitate.

⁴ J. -L. Murdoch, *L'art 5 de la Convention Européenne des Droits de l'Homme*, Édition du Conseil de l'Europe, Strassbourg, 1994, p. 39.

⁵ C. -L. Popescu, *Conformitatea cu legea fundamentală și Convenția Europeană a Drepturilor Omului a competenței procurorului de a lua măsura arestării preventive în lumina jurisprudenței Curții Constituționale*, "Dreptul", nr. 6/1999, p. 60-79.

În consecință, legislația noastră s-a modificat, iar în prezent, liberarea provizorie se dispune doar de instanță, iar arestarea preventivă poate fi luată doar de judecător.

O altă modalitate prin care se garantează libertatea individului este instituirea măsurilor premergătoare, prin care se realizează o primă verificare a cererii, putând fi luate măsuri pentru completarea acesteia. Pentru a se garanta libertatea conștiinței, tot în cadrul măsurilor premergătoare, în cazul în care cererea a fost făcută de soț sau de o rudă apropiată, instanțele îl întreabă pe învinuit sau inculpat dacă își însușește cererea.

În afara măsurilor premergătoare, până la soluționarea propriu-zisă a cererii mai există o etapă, a examinării și admiterii în principiu a cererii, în care se realizează un nou control asupra cererii, ca o garanție suplimentară că se va lua o decizie legală și temeinică.

De asemenea, soluționarea cererii se face după ascultarea învinuitului/ inculpatului, a concluziilor apărătorului, precum și a celor ale procurorului, garantându-se și dreptul la apărare.

Dacă se admite cererea, administrația locului de deținere trebuie să ia măsuri pentru punerea de îndată în libertate a învinuitului/ inculpatului.

Tot pentru a se îngădi cât mai puțin posibil libertatea individului, termenul de recurs e scurt, de 24 h, termenul de soluționare fiind de 2 zile. Totuși, se apreciază în literatura de specialitate că procedura liberării este viciată, în sensul ca punerea în libertate nu are loc imediat, ci numai în urma expirării termenului de recurs sau de soluționare a acestuia, deși textele internaționale prevăd punerea imediat în libertate, dacă au dispărut motivele. Rămâne, așadar, discuția, dacă declararea recursului este sau nu un motiv care să justifice în continuare privarea de libertate.

Evident, libertatea persoanei, pusă în situația de a fi arestată preventiv nu poate fi garantată într-un mod absolut, de aceea, se instituie controlul judiciar, respectiv cauțiunea, ca modalități, care să asigure dreptul statului de a realiza scopul procesului penal.

Punându-se în continuare accent pe drepturile procesuale ale învinuitului/ inculpatului, controlul instituit de instanță poate fi modificat/ ridicat, dacă există motive temeinice.

Liberarea provizorie poate fi revocată (art. 160 Cpp). Măsura nu se dispune însă fără a fi ascultat învinuitul sau inculpatul, asistat de apărător, decât dacă, fără motive temeinice, nu se prezintă. De asemenea el poate face recurs, deci i se asigură realizarea drepturilor procesuale.

Astfel, se realizează prin liberarea provizorie o garantare a libertății individului, concordată, pe ansamblu, cu legislația europeană. Totuși, această

instituție se poate perfecționa, mai ales pentru că se tinde, pentru o anumită sferă de fapte prevăzute de legea penală, la o subordonare a arestării față de liberarea sub control judiciar, așa cum sublinia Jean Dumont⁶.

- Abstract -

The internațional legislation has recently been modified, in order to offer a better protection for human rights. Following the year 1989, Romanian legislation had to adapt to these changes.

The Code of Criminal Procedure has also been modified. A main concern of the legislator was to find out the best way to guarantee human beings' freedom in the criminal trial. A solution is not easy to find, due to the fact that individuals' freedom must be in accord with state's interest to punish the infringers of the law.

Thus, the 5th article in the Code establishes the right of every defendant who has been imprisoned before trial, to ask for temporal release.

The superior limit of penalty for which temporal release can be agreed has increased, from 7 to 12 years, so, now, a larger number of persons can ask for temporal release.

Also, the competent bodies to agree on the request for the release must do an analysis based on objective criterions.

In the enforced legislation, the competent organ to agree on the release is only the court, unlike the former legislation, which had also given this competence to the Public Prosecutor. The reason for this change is that, in accord with the opinion of The European Court of Human Rights, it is considered that the Public Prosecutor can't give enough guarantees for an objective analysis.

⁶ Jean Dumont, *Contrôle judiciaire et detention provisoire*, Juris Classeur Périodique, Procédure pénale, Édition du Juris Classeur, Paris, 2001.